

Vámos György professzorra emlékezünk

Vámos Éva

“Az embert nem a születés, a földi rang avatja előkelővé, hanem a szellem és a jellem.” (Goethe)

Zsoldos Bence kezdte ezzel az idézettel visszaemlékezését Édesapámra, Vámos György professzorra.

Mint a Papíripar előző számában jeleztük, virtuális kerekasztal-beszélgetést készítettünk elő egykori kollégáival, barátaival, amelyből most idézhetünk. A beszélgetés szereplői a Centenáriumi alkalmából az Óbudai Egyetemen rendezendő emlékkonferencián is megjelentek. Talán lesznek majd újabb megszólalók. Bensőséges hangulatú – mégis nagyszámú közönség előtt - emlékező ünnepségre került sor 2012 szeptemberében Vámos György születésének 100. évfordulója alkalmából a Páva utcai Holokauszt Emlékközpont Wallenberg termében. Édesapám papíripari tudományos és tudományos szervező munkája mellett egyik alapítója volt a Magyar Auschwitz Alapítvány - Holokauszt Dokumentációs Központnak. Az ő segítségével jelentek meg a Holocaust Füzetek,

amint erről Szita Szabolcs professzor, ügyvezető igazgató a megjelentek előtt, és Veró Gábor történész, felelős kiadó későbbi otthon készült interjújában beszélt.

Megrendítő volt Fekete László, a Dohány utcai zsinagóga főkantorának éneke, majd a visszaemlékező kollégák-barátok szavai. Felemelő és nagyon emberi, derűs portré kerekedett a beszélgetésből, amelyet a Mindentudás Egyeteméből is ismert Lévai Balázs vezetett és Török Zsuzsanna szerkesztett.

Még a régi kollégák, barátok számára is számos új vonással gazdagodott e sokoldalú reneszánsz ember alakja, és a kutatás, oktatás, az egykori Papíripari Kutató Intézet, a magyar és európai szakmai egyesületek szerteágazó nemzetközi kapcsolatainak történetéből több, kevésbé ismert diplomáciatörténeti érdekesség is előkerült. A kiállításon látható dokumentumok és fotók nagy sikert arattak.

Vámos Tibor akadémikus külföldi útja előtt írta, hogy mindig felnéztek Édesapám generációjára, a szakmában és emberségben kimagaslókra: „Sokszor találkoztunk az OMFB-ben, társadalmi mozgásokban, amikor mindig egy különösen értékes személyi tulajdonságú és szakmai erejű egyéniséget ismertem meg és tiszteltem benne. Jól emlékszem arra a zenei műveltségi háttérre, ami ennek a képnek szépséges kerete volt.”

Bán Zsuzsanna, ma egyetemi oktató arról a találkozásról beszélt, amikor fiatal újságíróként „életinterjú” készített: „Érdekes, sohasem mondtam, hogy „Gyuri bácsi”, mert őt egy tiszteletre méltó, tudós Embernek és egy őszinte, hiteles Barátnak élhettem meg. Két gondolkodó, alkotó, az emberségért, az emberi élet minőségéért felelősséget érző elszánt „Önkéntes” beszélgetései, gondolatcseréi voltak a találkozásaink. Kötetlen, természetes, nyitott, de mindig valami alkotó cél mentén... Ami még példaértékű volt számomra, az a családi életük, a családi életben képviselt szerepe. Ilikével, a feleségével való kapcsolata.

Megbecsülés, hiteles, kölcsönösen támogató, ki nem hunyó szeretet. Egy zongoratanárnő és egy a művészethez papírt, a megörökítést tervező, újjító férfi, kéz a kézben "utazása" ...hűséggel!" Polyánszky Éva, a Papíripari Kutató Intézet későbbi igazgatója, és a Papíripar korábbi főszerkesztője felidézte a tudóst, a világpolgárt, nagyszerűen méltatta a "Tudomány Nagykövetét", amelyről a lap előző számában írt. Felelevenítette az 50 éves kutatóintézeti szimpóziumot és baráti találkozót, amelyen még beszédet mondott Vámos György, és amelyről a folyóirat akkori különszámában olvashatunk.

A Papíripari Kutató Intézet születése

Helyes Lászlóné 1960-ban végzett a Műegyetemen a „történelmi évfolyamon” általános vegyészként, és már a diplomaosztás előtt elment körülnézni a Papíripari Kutató Intézetbe. Klárának megtetszett azon a tavaszon az Intézet légköre, a napfényes laborok, körülöttük ápolt kert és sportpálya. Már ekkor eldől, hogy ott marad, sőt első és egyetlen munkahelye maradt az Intézet, ahol a feldolgozás technológia sokszínű területén a fiatal tudományos gyakornok eljutott a tudományos osztályvezetésig, rangos előadásokig Budapesttől Grenoble-on át Stockholmig.

„Egész életemet a papíripar bűvkörében éltem. Jó volt, nagyon sokat számított, hogy Vámos György mellett dolgozhattam. Igazi humanista volt, példát adott arra, hogy minden korban lehet alkotni, és ő ennek a maximumát adta. Tudta, hogy a kutatásokkal az ipart kell támogatni, és ez számára természetes volt. Segítette mindannyiunk tudományos előmenetelét, és még arra is volt gondja, hogy családként is folytathassam munkámat. Együttműködtünk a Műegyetemmel, és a többi kutatóintézettel, kölcsönös műszerhasználattal. Professzionális nagymestere volt a Kelet-Nyugati kutatói kapcsolatok építésének. Az ő leleményességének és gondosságának köszönhető, hogy olyan igényes lett a Papíripari Kézikönyv, amelyhez a témákat pontosan kijelölve a lehető legteljesebben hozta össze az iparban és a kutatóhelyeken és az oktatásban működő legkiválóbb szakembereket.”

Zsoldos Bencének is első munkahelye volt az Intézet, amelyre így emlékezik:

Vámos Györgyöt nem csak tiszteltem, de emberileg nagyon közel állónak is éreztem magamhoz. Első munkahelyem „nagyfőnöke” volt.

A bemutatkozó megbeszélésre érkezve derűsen, mosolygósan fogadott. Fontos volt számára az akkori intézeti közösség, amely több mint 25, többnyire fiatal diplomás munkatársat foglalkoztatott. Segítette a fiatalokat az előrehaladásban, olyan légkört teremtett, hogy fontosnak érezzük magunkat és ez által kötődünk a szervezethez. Be sem várva az előírt három évet, már az első év leteltével tudományos munkatársnak nevezett ki. Négy év után pedig már műszaki titkárnak kért fel. Ez megtisztelő, felelősségteljes feladat volt számomra, hiszen az intézet osztályainak valamennyi munkáját kritikai szemmel kellett értékelnem. Számomra nagyon szimpatikus volt, hogy az alap kutatásokat támogatta, noha a hazai körökben sokan bírálták az ezen álláspontot képviselőket.

Baráti kapcsolatokat ápolt többek között Prof. Dr. Buzágh Aladár (ELTE Kolloidkémiai Intézet), egyetemi tanárral, Prof. Dr. Csűrös Zoltán akadémikussal (BME Szerves Kémiai Technológiai tanszék). Így munkatársaik segítettek bennünket a kutatások interdiszciplináris megközelítésében.

Mindmáig hálás szívvel és tanítványi tisztelettel és sokszor csodálattal gondolok kimagasló szakmai, támogató vezetői, és szervezői munkásságára, sokoldalú tehetségére, alkotó közösséget létrehozó és fenntartó emberi magatartására, amit csak az érzelmi intelligencia birtokában lehetett gyakorolni. Nem csak az álta-

la létrehozott és vezetet intézet, de személyében Ő maga is sikeres volt, hiszen olyan egészséges szervezetet teremtett meg, és működtetett, amelynek Európán túl is elismert eredményei, módszerei, ma is példamutatók lehetnek a nagy vezető papíripari országok számára.

Rózsahegyiné Kalmár Vera az Intézet könyvtárának és a Papíripari Műszaki Tájékoztató Szolgálatának a vezetője így emlékezett vissza:

Vámos Györgynek, mint az intézet igazgatójának megvolt az a nagyszerű tulajdonsága, hogy olyan embereket gyűjtött maga köré, akiket lelkesíteni tudott az a gondolat, hogy a papírral foglalkozhatnak, amely a kultúrát szolgálja.

Hallatlan munkabírása és nyelvtudása révén sikerült minden fontos külföldi papíripari intézménnyel és könyvtárral kapcsolatot teremtenie.

Tagja volt a TAPPI-nak, így kaptuk az ő híres folyóiratukat is. Csodálkozva gondolok vissza arra, hogy még az amerikai Kongresszusi Könyvtárral is kölcsönkapcsolatba tudunk lépni. Mi is küldtünk, és kaptunk szaklapokat és könyveket. Szerencsés társaság volt a miénk. Tájékozódhattunk, és tájékoztattunk is a szakma eredményeiről. Rendszeresen küldtük az érdeklődőknek a szakcikkeket. Vámos György lapfőszerkesztőként, egyesületi elnökként is maradandót alkotott. Csak bámulattal tudok rágondolni, hogy milyen sokoldalú volt, mennyi mindent tett meg a szakma érdekében. Lindner György vette át a Papíripar szerkesztőségében a titkári feladatokat Kalmár Verától 1987-ben. Küzdelmes időszakban kellett megszerveznie, hogy kellő számú és minőségű cikket szerkeszthessenek a folyóiratba.

A tipográfusok és papírgyártók nagy családja

Vámos Györgynek a legnagyobb tipográfusokkal és a nyomdákkal is igen jó kapcsolata volt. Ez segítette őt a lap és a papíripari könyvek kiadásában. Számptalan levél és dedikáció őrizi kéziratái között ennek nyomát. Szántó Tiboron kívül Haiman Györggyel, sőt az Amerikában élő Kner Erzsébettel is tartotta a kapcsolatot.

Lengyel Lajos szép dedikációt, lapjait őrizzük, de Lengyel János, a szintén tipográfus-grafikus fiú is őrizi e baráti kapcsolat néhány dokumentumát, amelyet az alkalomra elhozott.

Gáti Tamás a Könnyűipari Beruházási Vállalatnál dolgozhatott a legjelentősebb fejlesztéseken és beruházásokon Dunaújvárosban és Látatlanban. Egész pályafutására döntően hatott, hogy Finnországban tanult, és szerzett diplomát, mint ahogyan Szikla Zoltán is rendkívül sikeres volt Helsinkiben az Egyetemen. Gáti Tamás élénken emlékszik a Papíripari Kutató Intézetnél eltöltött gyakorlatra, amellyel felkészülhetett finn útjára, és arra, ahogyan Vámos György közbenjárt, hogy kormányközi megállapodás alapján mehessenek papírmérnöki képzésre Finnországba. Ennek kalandos diplomáciátörténeti előzményei és megvalósulása külön cikket érdemelnek. (Ortutay Gyula és Kustaa Vilku tárgyalása jelentette az első szerény és fáradságos lépést Magyarországon a nyugati nyitás irányába.)

A papíripari beruházások döntéshozói az olyan, ma már legendásan híres mérnökök voltak, mint Gáti Péter és Szőke Pál. Gyerekkorom óta hallottam róluk, és találkoztam is velük. A családok is jó kapcsolatban voltak. Szőke Pál már a harmincas évek végétől együtt dolgozott a Neményi Papírgyárban Vámos Györggyel, mint ahogyan erről fiával, a magyar papíriparban szintén kiemelkedő szerepet játszó Szőke Andrásal beszélgettünk. Nagy család a papírosok családja – sokszor nemzedékeken átívelő. Gáti Iván és Kalmár Péter is a papír szeretetében nőtt fel, és erre a pályára lépett. De említhetném az egykori drezdai Papíripari Vállalat vezérigazgatójának, Georg Treskének, a kitűnő mérnöknek is nevét, akinek fia szintén folytatta a mérnöki pályát. Georg lányával és fiával tanultam meg egykor németül beszélni.

Juhász Mihály, a korábbi magyar Papíripari Vállalat vezérigazgatója közel négy évtizednyi együttműködésről beszélt Vámos György alakját felidézve: Szerencsésen nagyon sok kapcsolat fűzött össze bennünket. 1955-ben a szalmacellulózsról írtam a diplomamunkámat, és ez volt akkor az iparban a fő sláger, amelynek igazi szakértője Vámos György professzor volt. Ő ezért kapott Kossuth díjat. Én pedig a szolnoki gyárban valósítottam meg ezt a programot, s fiatal mérnökként ezért kaptam az első kormánykitüntést. Tulajdonképpen egyszer-

re vittük sikerre a programot. Ugyanebben az időszakban indult a KGST együttműködés, amelyben egyik fő téma a nyersanyagbázis megteremtése volt. Nagyon sok látogatónk volt, szinte hetente jöttek hozzánk a küldöttségek Keletről, Nyugatról egyaránt. Minthogy több nyelven beszéltem, Vámos György bízott meg, hogy fogadjam az első budapesti EU-CEPA találkozó alkalmával szolnoki gyárlátogatáson a külföldieket. 1956 október 22-ét írtuk... A KGST-ben szabványosítási és kutatási együttműködést alakítottunk ki együtt egészen a nyolcvanas évekig. Külön nagy és közös fejezetet szakmai pályafutásunknak a Papír és Nyomdaipari Egyesület vezetésében betöltött szerepünk.

A Könnyűipari Műszaki Főiskoláról

Az 50 éves aranydiplomás matematikus-fizikus Beck Ilonával az egykori Könnyűipari Műszaki Főiskola igazgatóhelyettesével is beszélgettünk: 1977-ben döntött úgy Vámos György, hogy legyek én az egyik helyettese, és ebben a funkcióban 15 éven át dolgoztam. Szakmailag és emberileg nagyon sokat kaptunk tőle. Segített abban, hogy meg tudjuk rendezni a főiskolán minden évben a tudományos ülészakot, mert szívügye volt a Főiskola, és nagyon odafigyelt arra, hogy a kollégák publikáljanak, vegyenek részt nemzetközi konferenciákon. Hozzásegített bennünket ösztöndíjas utakhoz, én eljutottam Svédországba, Erdélyi József pedig Angliába, és sorolhatnám a kollégák zömét. Nagyon művelt, nagy tudású ember volt, akihez emberileg, barátként is közel álltunk. Tisztelte a kollégák közt a legkisebbet is. Olyan vezető volt, aki nem a saját érdekeivel, hanem a rábízott közösséggel foglalkozott mindenek előtt. Már akkor volt nyelvi laboratórium is a főiskolán, és minden évben mentek külföldi cserére oktatók és hallgatók a megfelelő szakma irányába – ezt ő tartotta kézben, elegánsan, finoman irányította. Neki köszönhető, hogy ezt a főiskolát itthon és külföldön egyaránt elismerték.

Dr. Lakner Vera kémia-fizika szakon végzett, majd 1973-ban vették fel a Főiskola Nyomdaipari Tanszékére, ahol tanársegédként kezdett, majd adjunktusként ment onnan el:

Ez a fiatal Főiskola, ami akkor alakult, ahol minden akkor kezdődött, nagyon inspirálóan hatott ránk. Sokan voltunk fiatal tanárok, és a mi egyéni fejlődésünket is nagyon pártolta Vámos György. Nyelvet tanulhattunk, doktorálhattunk, részt vehettünk külföldi tanulmányutakon. Fialtanárként sokszor szinte együtt tanultam a diákokkal. Kémiát, anyagismeretet tanítottam Gara Miklós tanszékén, de a szakmai tárgyaknál volt kapcsolatunk a Papíripari tanszékkel, és így közvetlenül Vámos Györggyel is. Nagyon emberi, barátságos volt a légkör a Főiskolán, és ez mindenképp előtt a főigazgató lényének volt köszönhető. Szaktekintélye, nemzetközi és ipari kapcsolatai is segítették a Főiskola elismerését. Dr. Szóke Annamáriát ugyancsak 1973-ban vette fel Vámos György a Főiskola Nyomdaipari Tanszékére. Okleveles vegyész tanársegédként kezdte, adjunktusként ment el 1981-ben a főiskoláról. Így emlékezik:

A kémia mellett papíripari ismereteket is tanítottam. Ehhez az indulásnál Vámos György Papíripari Tanszékének munkatársai segítettek, az ő papír minőségvizsgáló laboratóriumát is használtuk a nyomdász hallgatók oktatásához. Nagyon pártolta, hogy szabad időmben bejárjak a TTK-ra és a Műegyetem vegyész karára, ahol a doktorimon dolgoztam. A Műegyetemről az egyik témát hazahoztam nyomdász hallgatóink kémia gyakorlatához. Tudós ember lévén, a tanszéki kutatásokat messzemenően támogatta. Ezek főleg ipari, alkalmazástechnikai témák voltak és több célt is szolgáltak. A kutatás hozzájárult az oktatók szakmai fejlődéséhez, az új területek tanulmányozásához. Olyan témákon dolgoztunk, amelyekkel a leendő üzemmérnökök majdan szembesülhetnek, illetve az estis és levelező hallgatók nappali munkájuk során már találkozhattak. Gyakran a kutatással kapcsolatos ismereteinkkel bővítettük a tananyagot. A kutatásba rendszeresen bevontuk a diplomázó hallgatókat is. Nem elhanyagolható, hogy a kutatások a Főiskolának és a kutató oktatóknak anyagi elismerést hoztak. Nem tudok arról, hogy más, hasonló intézményben is ennyire pártolták volna a tanszéki kutatást. Márkus Márta is a Nyomdaipari Tanszéken dolgozott szakoktatóként, majd laboránsként, a

papír minőségének vizsgálatánál, ő is arra emlékezett, hogy mennyire tisztelték Vámos Györgyöt a főiskola oktatói, diákjai: mint szaktekin-télyt, és mint embert, mert bármivel oda lehetett menni hozzá.

A Wallenberg teremben

Emlékeztünk arra, hogy még Édesapámnak is volt svéd menlevele – igaz ez őt már nem menthette meg a deportálástól, de közvetlen családja Budapesten megmenekült. Szita Szabolcs történész professzor Édesapámat méltató szavai után beszélt arról az Ebensee-i koncentrációs táborról, amelyről több publikációja ismert, és ahol Édesapám megérte a felszabadulást 1945. május 6-án. A történész professzor Utak a pokloból című kötetének egy példánya Édesapám esti olvasmányai között szerepelt – ma is ott a sok éve beletett könyvjelző az Ebensee-i láger tragikus képeivel. Mellette egy beszélgetés Semprunnal, Édesapám fordításában kéziratban. A lágertörténeteket közelről élte meg Verő Gábor történész Édesapámmal együtt. Verő Gáborral készült video-interjú látható a Páva utcai múzeum új interaktív falán – így itt most csak néhány Édesapámmal kapcsolatos gondolatát idézem legutóbbi beszélgetésünkből:

„Vámos Györggyel én Kistarcsán találkoztam először. 1944 március 21-én fogták el, amikor a németek az SS irányításával, de a magyar rendőrség és csendőrség bevonásával túszjelző akcióba, és tömeges igazoltatásokba kezdtek a budapesti vámhatárokon. Így Vámos Györgyöt is lefogták a csepeli vámnál. A Mosonyi utcai börtönbe vitték, majd Kistarcsára, és itt egy szobába kerülünk.” Ettől kezdve együtt és ugyanazt az utat járták be Auschwitzig, majd onnan Sziléziába. Auschwitztól kezdve már barátként voltak együtt Balkányi Ivánnal is, aki Kassáról egy másik transzporttal került oda. Ők mindhárman túljutottak Auschwitzon, és Sziléziába, majd 1945 március 5-én Ebensee-be vitték őket. Verő Gábor és Balkányi Iván még nagyon fiatalok voltak, a szelekciónál Édesapám segítségével idősebbnek mondták be őket – így mentették őket. Balkányi Ivánból neves belgyógyász lett, Verő Gáborból pedig történész – mindhárman élte szóló barátok, akik részt

vettek a Magyar Auschwitz Alapítvány – Holocaust Dokumentációs központ létrehozásában és tevékenységében. „A kuratórium nagyon fontos munkájában vett részt a sors jóvoltából testi-lelki jó barátommá vált küzdőtársam Vámos György, a Könnyűipari Műszaki Főiskola főigazgatója. Az alapítvány kuratóriumát jelentős közéleti személyiségek alkották Straub F. Bruno akadémikus, majd Vámos Tibor akadémikus elnökletével.”

Drucker Tibor ugyancsak a Kuratóriumban folytatott közös munkájukról beszélt, hogy soha többé ne fordulhasson ilyen elő az emberiség történetében. Beszélt a barátságáról, amely a családokat összefűzte. Meghatódva hallgattam, ahogy felidézte Édesanyám alakját, aki olyan alkotó ember volt, akinek lelke, szíve szervező ereje is segítette egész életében tudós férjét. Drucker Tibor arra a jó barátára is emlékezett, aki imádta a jó társaságot, és a magas hegyeket. Szerencsésnek mondta magát, mert együtt barangolhattak az Alpok vadregényes tájain, ahol Édesapám néha hosszasan fotózta a sziklák közül kibújó virágokat. De még 85 évesen is grazi egyetemi előadással kötötte össze az alpesi túrát. Miután Vámos György tudományos munkájáról, vitathatatlan szakmai tekintélyéről többek szóltak, ő ehhez azt tette hozzá, hogy Vámos György igazi reneszánsz ember volt. Joggal mondhatná el magáról, hogy „homo sum” ember vagyok, és semmi emberi nem esik tőlem távol.

